

RESTAURAREA UNOR INSTRUMENTE MUZICALE ARHAICE

Radu Bogdan Tunaru

Din cele mai vechi timpuri omul a avut nevoie de "frumos". Nevoia de muzică a făcut posibilă apariția instrumentelor muzicale de la cele mai simple până la cele mai sofisticate. Imaginația românului de la sat a creat numeroase obiecte necesare într-o gospodărie, ajungând și la aceste instrumente muzicale. Un exemplu elocvent este lerla (lăuta) care face o trecere spre lumea tehnicii ce ne-a invadat viața noastră de astăzi.

Țiterile au jucat un rol deosebit în rândul instrumentelor muzicale, alături de lăute, fiind foarte solicitate la hore sau la diferite sărbători și prilejuri de bucurie în lumea satului românesc. Acestea au evoluat în timp de la trei până la peste 30 de coarde, aducându-se tot felul de îmbunătățiri preluate de la instrumentele muzicale clasice. Instrumentele cu coarde au stat la baza construcției țiterelor, preluând călușul, gâtul sau grifu * fie așa cum le știm noi, fie mai mult sau mai puțin modificate.

Prin grija primarului comunei Buteni (jud.Arad) domnul Ion Motrea, care a înființat un inedit muzeu de istorie și etnografie, s-au păstrat două țitere confecționate în zonă care necesitau operații de restaurare în cadrul laboratorului în timpul restaurării lemn al Muzeului Județean Arad.

Una dintre țitere este confecționată din lemn de brad, având o formă dreptunghiulară cu 12 coarde pentru melodie și 2 pentru acompaniament. Se prezintă ca o cutie fără fund având două orificii prin care se "strecoară" sunetul, unul în formă de inimă, iar cel de-al doilea sub formă de cerc. Pe suprafața ei se găsesc aplicate lamele metalice aranjate pe două rânduri, imitând griful chitarei. Aranjarea acestor lamele nu s-a realizat respectând normele muzicale,

ci după cerințele și necesitățile interpretului sau constructorului acesteia. Coardele sunt fixate într-un mod rudimentar cu cuie metalice la una din extremități, iar în partea opusă acestea sunt întinse cu ajutorul unor șuruburi metalice la fel de rudimentare. Vernisarea instrumentului s-a realizat prin impregnarea cu ceară de albine.

Obiectul prezenta o uzură funcțională accentuată, urme masive de murdărie ancrasată, praf, iar accesoriile metalice erau atacate parțial de rugină.

Au fost demontate coardele și șuruburile metalice, trecându-se la o primă curățire cu ajutorul unei pensule moi, urmată de o curățire de ansamblu cu alcool metilic. Șuruburile pentru acordat au fost curățate într-o baie cu soluție de complexon, iar cuiele metalice pentru prinderea cordelor au fost curățate tot cu complexon, dar cu ajutorul unei periute de dinți, la fel și lamelele metalice de pe suprafața instrumentului (griful).

Vernisarea instrumentului s-a efectuat conform procedeeului clasic cu ceară de albine topită și diluată în petrosin, cu un tampon cu vată și cârpă de bumbac. Aceste operațiuni s-au încheiat cu fixarea celor 21 coarde de chitară, câte 2 pentru fiecare notă muzicală, plus încă 2 coarde din registrul grav al chitarei pentru acompaniament (pt. bași).

Spre deosebire de cealaltă țiteră, de această dată am avut de-a face cu o țiteră mai modernă și mai evoluată (din punct de vedere al finisării). Și această țiteră are 12 coarde dispuse pe suprafața ei, are o formă alungită cu una dintre laturi ușor curbate. O modernizare a sa o reprezintă prezența cutiei de rezonanță la fel ca la instrumentele muzicale cu coarde de astăzi, și a unui grif mai ordonat, având părțile componente bine determinate și structurate. Orificiile de pe suprafața ei sunt sub forma literelor "S" și "P", corespunzând inițialelor meșterului sau interpretului. Coardele erau și ele fixate într-un mod corespunzător zilelor noastre, ceea ce ne duce la certitudinea că aceasta din urmă este de o vârstă mai mică față de prima de care am vorbit. Finisarea obiectului s-a realizat prin vopsirea acestuia în două culori: verde și negru, într-o alternare care delimitează clar elementele componente. Vopseaua folosită era

pe bază de ulei și era într-o stare accentuată de degradare, iar pe suprafața acestuia se aflau urme masive de murdărie ancrasată și praf. Obiectului îi lipseau nouă dintre coarde și tot atâtea șuruburi pentru acordaj.

S-au făcut curățiri mecanice și chimice, nefiind necesară demontarea obiectului. Au fost analizate probele de pigmenți prelevate de la aceasta pentru stabilirea exactă a tipului de vopsea folosită, precum și nuanțele acestora. După aceste curățiri s-a trecut la o ușoară șlefuire a obiectului, apoi la vopsirea acestuia cu vopsele pe bază de ulei, respectând tipul și nuanțele originale. În final au fost fixate doar trei coarde din plastic pentru chitară.

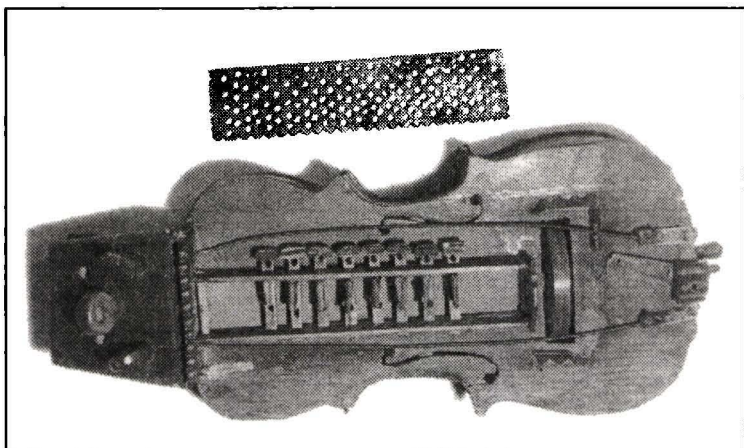
Văzând aceste țitere românești după restaurare, parcă se simte forța și delicatetea țaranului român, care a știut și știe să trăiască.

*vezi, Revista Muzeelor nr.2/1996

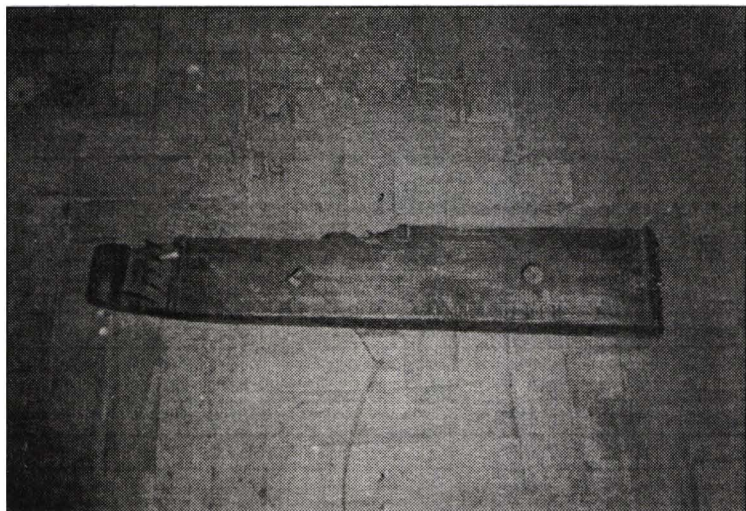
SUMMARY

The Restoration of Some Old Musical Instruments

Two zithers from Buteni (district of Arad) needed to be restored. One has 12 melody-strings and two for rhythm, the other, of better quality, has only 12 strings. The two instruments have been taken to pieces and cleaned with metallic alcohol and complexon (the metallic parts). In the end the instruments have been polished with wax respectively painted with oilcolours of the same shade as the original (green and black).



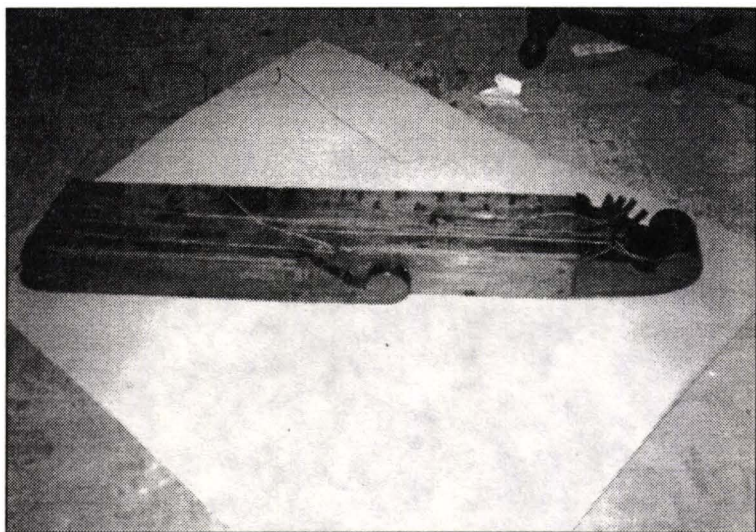
Lerlă din Moldova



Țiteră 1 (jud. Arad) - vedere de ansamblu înainte de restaurare



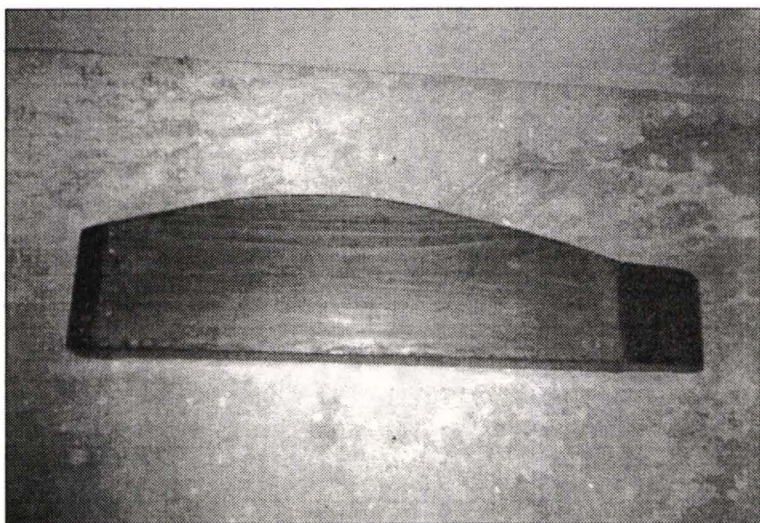
Țiteră 1 (jud. Arad) - vedere din spate înainte de restaurare



Țiteră 1 (jud. Arad) - vedere de ansamblu după restaurare



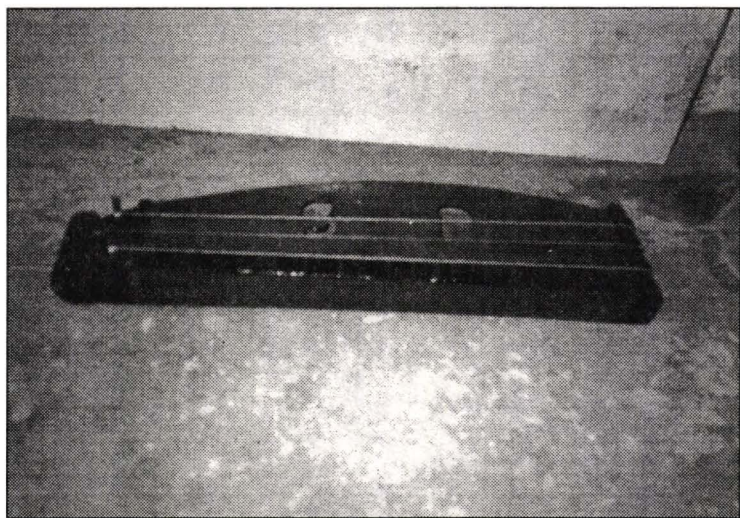
Țiteră 2 (jud. Arad) - vedere de ansamblu înainte de restaurare



Țiteră 2 (jud. Arad) - vedere din spate în timpul restaurării



Șiteră 2 (jud. Arad) - vedere de ansamblu înainte de montarea coardelor



Șiteră 2 (jud. Arad) - vedere de ansamblu după restaurare